

Oponentský posudek
bakalářské práce
na Ústavu filosofie a religionistiky FF UK v Praze

Jaroslav Větrovský
**Co znamená interpretovat text? Rozumění a výklad v Heideggerově hermeneutice
fakticity**

Přednosti práce

Práce se soustředí na pojmy „rozumění“ a „výkladu“ v kontextu Heideggerovy existenciální analytiky (kap. 3). Toto téma přitom autor propojuje s Heideggerovou „hermeneutikou fakticity“ a jejím hlavním úkolem, jímž je podle něj napomoci pobytu k tomu, aby se vymanil z upadlosti v neosobním „ono se“ a stal se „bdělým“, a potažmo autentickým. „Bdělost“ podle autora právě znamená „neponechat výklad ... napospas takovému předporozumění, které je nám jakožto veřejný výklad vnučováno neurčitým „ono se““ (str. 36). Heideggerovo pojetí výkladu a rozumění autor posléze vztahuje na problém interpretace textu (kap. 4). Protože Heideggerovi nejde primárně o interpretaci textu a tematizuje ji spíše okrajově, staví tento záměr autora před úkol „přivést Heideggerovu ontologickou hermeneutiku zpět k hermeneutice epistemologické“ (str. 37). Za tímto účelem autor redukuje Heideggerovu hermeneutiku na její „konstitutivní principy“, které pak aplikuje na problematiku porozumění a interpretace textu (str. 37 nn.).

Práce je založena na velmi dobré znalosti Heideggerových textů i širších souvislostí jeho filosofie. Autor se sice v hlavní části své práce pochopitelně zaměřuje na §§ 31–32 *Bytí a času*, ale zohledňuje též mnohé další spisy, jako *Ontologie*, *Phänomenologische Interpretationen zu Aristoteles*, *Die Grundprobleme der Phänomenologie* atd. I díky tomu jeho podání Heideggerova pojetí hermeneutiky a jejího místa v rámci existenciální analytiky pobytu působí neotřele a netriviálně. Ve 4. kapitole pak samostatně a originálně – v kritickém rozhovoru s Gadamerovu a Ricoeurovu hermeneutikou – rozvíjí Heideggerovy myšlenkové motivy. Autor pracuje nejenom se zavedenými překlady, ale i s německými originály. Práce je celkově pečlivě provedena, je psána kultivovaným jazykem a obsahuje jen minimum překlepů či pravopisných chyb.

Nedostatky práce a náměty k diskusi

Autor opakovaně označuje možnost, do níž se pobyt rozvrhuje, jako „potencialitu“ (str. 22–23, 38). Tato „aristotelizující“ terminologie při výkladu Heideggerova „moci být“ není příliš šťastná. Heidegger neredukuje možnosti pobytu na potencialitu, která předpokládá, že možnosti v pobytu přece jen již nějak jsou přítomné, byť v podobě jeho vlastních dispozic. Heidegger naopak zdůrazňuje, že pobyt při rozvrhování svých vlastních možností sám sebe vždy přesahuje a že rozvrh jeho možností je vždy bohatší než to, čím pobyt ve své stávající danosti disponuje: „V samé povaze ustavujícího zakládání jakožto rozvrhování *vlastních možností pobytu* však tkví, že pobyt přitom vždy *sám sebe přesahuje*. Rozvrh možností je co do své bytnosti vždy bohatší než to, čím již rozvrhující se pobyt disponuje.“ (*O bytnosti základu/Wom Wesen des Grundes*, Praha 2021, str. 91.)

Nejsem si jist, zda lze neautentické rozumění sobě samému ztotožnit s porozuměním ze sociálních rolí (str. 25–26). Heidegger sám tak alespoň v *Bytí a času* nečiní, byť je mu přehlížení pozitivního významu sociálních rolí pro lidský pobyt vytýkáno (viz např. W. Maihofer, *Vom Sinn menschlicher Ordnung*, Frankfurt a. M. 1956, str. 44–47). Toto ztotožnění neautentického

rozumění pobytu sobě samému „z věcí našeho okolí“ či z druhých pobytů se sebe-rozuměním ze sociálních rolí každopádně není samozřejmé a v práci není přesvědčivě zdůvodněno.

Pojem rozumění v kap. 3.1 mohl být vysvětlen důkladněji. Například není zmíněno, že strukturu „něco jako něco“ má již rozumění, takže se z autorova výkladu zdá, jako by se touto strukturou vyznačoval až výklad (str. 27).

Jakkoli je autorův pokus o aplikaci „principů“ Heideggerovy hermeneutiky na problém interpretace textů zajímavý a v řadě ohledů přesvědčivý, povážlivě táhne k tomu, chápat text jako příruční jsoucnost v Heideggerově smyslu, nebo přinejmenším jako nitrosvětské jsoucnost, které je prostě součástí souvislosti odkazů, jejichž celek tvoří svět. Toto pochopení se snad může jevit jako přijatelné v případě textu typu jízdního řádu či zákona, v případě literárního díla však neobstojí – je mimochodem příznačné, že autor jedním dechem zmiňuje jízdni řád, zákony a dílo Thomase Bernharda (str. 39–40). Přitom přehlíží skutečnost, že text, a speciálně literární text, představuje symbolickou reprezentaci světa, a tudíž „svět“ svého druhu, do nějž skrze porozumění vstupujeme. Jako takový umožňuje spíše zaujetí odstupem od světa ve smyslu celku významnosti, než aby prostě tvořil součást souvislosti jeho odkazů. Možná, že právě díky tomu může odkrývat pobytu zcela nové možnosti, o nichž dosud neměl tušení.

Autor také výslovně odmítá Ricoeurův termín „svět textu“: takovýto svět podle něj neexistuje (str. 44). Zdá se mi však, že toto odmítnutí je založeno na neporozumění moderní hermeneutice, které se zračí např. v autorových námitkách, že svět textu je „oddělen od světa svého čtenáře“ (str. 45), nebo že pro hermeneutiku je základním východiskem „distinkce subjektu a objektu“ (str. 44). Hermeneutika v Ricoeurově či Gadamerově pojetí nepopírá, že k textu čtenář přistupuje se svým předporozuměním a že předpokládá na jeho straně porozumění kontextu. Tento kontext však není pouze kontextem od počátku daným v rozumění čtenáře, ale také a především kontextem textu samého a jeho autora. Proto také interpretace textu nezřídka vyžaduje překonávání jistého odstupem mezi čtenářem a textem a rekonstrukci jeho kontextu. To však neznamená, že by byl svět textu absolutně oddělen od světa svého čtenáře, nebo že by text pro něj byl pouhým „objektem“. Moderní hermeneutika nepojímá text pouze jako něco, co je čtenáři cizí, a jejím úkolem není jen „stanovit, v čem tato cizost spočívá a jakým způsobem ji lze překonat“ (str. 44). Jak říká Hans-Georg Gadamer, první hermeneutickou podmínkou je „předporozumění, mít co do činění se stejnou věcí“, avšak hermeneutické vědomí na druhé straně ví, že „s věcí nemůže být spjato v jakési nesporně samozřejmé jednotě“. Úkol hermeneutiky se tak zakládá na „polaritě mezi důvěrností a cizostí“ (H.-G. Gadamer, „O kruhu rozumění“, in: *Pravda a metoda*, II, Praha 2011, str. 59).

Autorův závěr, že text je jakýmsi „zrcadlem“, které nám pouze „otevívá možnost rozvinout vlastní sebeporozumění“, s nímž před něj předstupujeme (str. 46), je poněkud rozpačitý a podle mého soudu je důsledkem výše zmíněného neporozumění hermeneutickému pojetí porozumění textu a nedocenění svébytné povahy textu a jeho významu.

Hodnocení

Práce Jaroslava Větrovského představuje zdařilý studijní výkon a nejenom splňuje, ale v řadě ohledů přesahuje požadavky kladené na bakalářskou práci. Proto navrhuji její hodnocení známkou „výborně“.

V Praze, dne 1. 2. 2024

Doc. Václav Němec, Ph.D.